

Måndagen den 3 december

Kl. 11.00

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. bostads-
politiken*

§ 1 Justerades protokollet för den 23 november.

§ 2 Ang. bostadspolitiken

Herr statsrådet CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hermanssons* (vpk) den 16 oktober framställda interpellation, nr 100, till herr inrikesministern Holmqvist, och anförde:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat inrikesministern:

1. Avser regeringen att företa en allmän omprövning av riktlinjerna för bostadspolitiken i syfte att eliminera det privatkapitalistiska inflytandet inom bostadssektorn och trygga genomförandet av en social målsättning för bostadspolitiken?

2. Är statsrådet för sin del beredd att medverka till att förslag om sådan ändring av prisregleringslagen föreläggs höstriksdagen att möjligheter skapas att utvidga denna till att även gälla hyresområdet samt att beslut fattas om allmänt hyresstopp?

3. Vill statsrådet medverka till att – i avvaktan på framläggandet av förslag från bostadsfinansieringsutredningen – beslut fattas om sänkt ränta på statliga bostadslån eller subventioner som kan möjliggöra hyressänkning i de senaste årens nyproduktion av flerfamiljshus?

Enligt fastställd ärendefördelning inom departementet har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

Regeringen har bedömt det angeläget att snarast kunna göra en samlad bedömning av bostadspolitiken. De tre utredningarna, boendeutredningen, bostadsfinansieringsutredningen och bostadsskattekommittén, har därför fått uppdraget att tidigarelägga arbetet på ett sådant sätt att utredningsarbetet i huvudfrågorna kan slutföras senast i mars 1974. När utredningarnas förslag därefter har remissbehandlats kommer regeringen att ta ställning till det bostadspolitiska reformbehovet.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar bostadsministern för att han svarat på min interpellation vill jag uttrycka förhoppningen att svaret blir något utförligare en annan gång.

Statsrådet Carlsson har påskyndat de tre bostadsutredningar hans företrädare tillsatt, och det är ambitiöst och kan inte föranleda några anmärkningar. Jag har en viss förståelse för att han inte vill binda sig i detaljfrågor innan utredningarna framlagt sina förslag. Däremot måste jag erkänna att jag är besviken över att han inte vill begagna tillfället för att uttrycka sin principiella inställning till bostadspolitikens grundfrågor. Betyder denna tveksamhet att han tänker följa samma huvudlinje som sin

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. bostads-
politiken*

företrädare, till vilken jag för övrigt vid höstriksdagens början ställde interpellationen? I så fall är det illavarslande för hyresgäster och andra bostadskonsumenter.

Den huvudfråga det gäller är följande: Skall bostadspolitiken – såsom vårt parti hävdar – ha en social inriktning, dvs. skall en god och rymlig bostad betraktas som en social rättighet för alla medborgare oavsett deras ekonomiska tillgångar? Eller skall som nu kapitalistiska spekulations- och monopolintressen tillåtas ha det avgörande inflytandet inom bostadsför-sörjningen?

Regeringens politik under de senaste åren har inneburit en rad eftergifter för de privatkapitalistiska intressena på bostadsområdet. Hyresgästerna får svida för de profiler som kapitalintressen tillägnar sig i alla faser av produktionsprocessen och under alla perioder av husets existens.

Det börjar med marken. *Markspekulation* tillåts alltjämt driva upp priserna och därmed bostadskostnaderna. Jordvärdena har undergått en fantastisk ökning under de senaste årtiondena, framför allt i de stora städerna och deras omgivning. Markräntan är en typisk monopolprofit som inte har något som helst samband med produktiv verksamhet utan beror av knappheten på mark och markägarens monopolställning. Den enda effektiva metoden att stoppa stegringen av markpriserna och förhindra den tilltagande utplundringen av hyresgästerna på denna väg är att samhället, lämpligen kommunerna, blir ägare till all mark avsedd för bostads- och samhällsbebyggelse.

Nästa fas - *byggmaterial* av olika slag. Monopoliseringen inom denna bransch blir undan för undan allt starkare. De två cementtrusterna sammanslås till ett cementmonopol. Storbankerna inriktar sina inköp av företag i hög grad på byggnadsmaterialindustrin. Monopol inom denna bransch ger desto säkrare profiler som konkurrensen utifrån ofta är svår. Monopolprofiterna driver upp priset på byggnadsmaterial och därmed bostadskostnaderna. Den enda effektiva metoden att bekämpa monopolpriserna på byggnadsmaterial är att förstatliga hela denna industri. Att ställa sig välvillig till monopol, som i fallet med cementindustrin, är att motverka hyresgästernas intressen.

Kommer så själva *byggnadsprocessen*. Över 90 procent av byggnationen sker i privata företag. Även här har storbankerna skaffat sig ett växande inflytande. Den privatkapitalistiska dominansen inom byggnadssektorn bidrar till att skapa dåliga bostadsmiljöer och högre bostadskostnader. En rimlig målsättning är att de kommunala och kooperativa bostadsföretagen i växande omfång skall svara för sin egen byggnation.

Bostadsfinansieringen. Eftersom kapitalkostnaderna – räntor och amorteringar på bostadslånen – svarar för ungefär två tredjedelar av hyran och enbart räntekostnaderna uppgår till hälften av hyran i nyproduktionen är bostadsfinansieringen av avgörande betydelse för hyresnivån. Nuvarande system är splittrat och har en rad negativa verkningar. Alla torde vara medvetna om att subventioner till vissa årgångar av fastigheter inte långsiktigt löser några problem.

Vårt parti har länge ställt kravet om totalfinansiering av allt bostads- och samhällsbyggande genom en statlig byggnadsbank. Det måste ske till

en låg och fast ränta som en övergång till helt nya principer när det gäller formerna för och storleken av bostadskonsumenternas bidrag till samhällets kostnader för att säkra goda bostäder åt alla.

Detta pekar på nödvändigheten av nya principer för bostadsförvaltningen. Man måste helt göra slut på spekulativen i bostäder, på ockrandet i bostadsnöd. Alla flerfamiljshus bör ägas av kommunerna och bostadskooperationen. Då kan en rättvis fördelning ske av tillgängliga bostäder och medborgarnas utgifter för bostäderna uttas efter rationella och rättvisa grunder. Ett steg på vägen till ett sådant fördelningssystem är en obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Det finns, herr talman, många andra problem som måste tas upp i en diskussion om bostadspolitiken - bostadsmiljöns utformning, skapandet av jämförbara villkor mellan dem som bor under olika ägandeformer, bostadsproduktionens storlek, byggnadsarbetarnas sysselsättningsproblem osv. - men jag skall i det här sammanhanget begränsa mig till de anförda, mera principiella synpunkterna.

Det behövs enligt vår mening en grundläggande förändring av bostadspolitiken så att vi får ett slut på nuvarande förhållanden, där bostaden i stor utsträckning är en handelsvara, en kommersiell vara, där profitintressen och spekulativ driver upp hyror och bostadskostnader. Profitintressena måste bort från bostadsförsörjningen. Denna måste i sin helhet få en social målsättning, där en god bostad betraktas som en social rättighet för alla människor. Denna grundläggande förändring av bostadspolitiken brådskar, herr bostadsminister. Till dess den börjar genomföras krävs det hyresstopp och direkta insatser från stat och kommun för att sänka hyrorna i de senaste årens nyproduktion av flerfamiljshus. Hyrorna är för höga. De måste sänkas så att folk med vanliga inkomster har råd att bo hyggligt.

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Om det hade varit så - som det har antytts i vissa tidningar - att min avsikt är att köra över de tre bostadsutredningarna, hade jag naturligtvis kunnat gå in i ett konkret svaromål på herr Hermanssons frågor. Nu är det emellertid min uppfattning att de tre utredningarna kan komma att presentera ett värdefullt material och värdefulla slutsatser och förhoppningsvis också konstruktiva förslag om den framtida bostadspolitiken. Mot den bakgrunden anser jag att det vore olyckligt om jag i dag utan detta material och utan tillgång till dessa förslag skulle binda mig i olika sakfrågor. Därför har, det medger jag, svaret till herr Hermansson blivit mycket kort.

Jag skulle naturligtvis kunna göra vissa principiella uttalanden av karaktären att regeringen kommer i den framtida bostadspolitiken att mycket starkt framhäva den sociala målsättningen. Jag skulle också, eftersom herr Hermansson berörde markfrågorna, kunna uttala att enligt socialdemokratins uppfattning bör samhället ha ett avgörande inflytande över markpolitiken i framtiden. Men jag tror trots allt inte att det är det människorna främst nu väntar på, utan det är de konkreta lösningarna på problemen, och den diskussionen vill jag alltså skjuta på. Vi kommer att få rikliga tillfällen att föra den debatten senare med ett bättre underlag.

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. bostads-
politiken*

Herr Hermansson framhöll också att det brådskar med reformerna. Jag har ingen anledning för min del att inlägga något veto mot den uppfattningen. Ett skäl till att de tre utredningarna fått uppdraget att slutföra sitt arbete i mars månad 1974 är att regeringen menar att det är angeläget att snabbt ha ett övergripande ansvar och grepp på hela bostadspolitiken. Det tidsprogram som vi har lagt upp är sett från utredningarnas utgångspunkt liksom också för dem som senare skall arbeta med remissmaterialet och även från kanslihusets utgångspunkt ett mycket pressat tidsprogram. Jag tror inte att någon ansvarig politiker skulle vilja förorda att vi går snabbare fram än vad regeringen nu har planerat.

Herr talman! Jag har efter herr Hermanssons inlägg velat komplettera mit svar med detta.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är bara två punkter jag skall ta upp i det svar som bostadsministern nu ger.

Jag vill understryka att det självfallet inte får finnas någon motsättning mellan de konkreta lösningarna av akuta frågor och den långsiktiga principiella målsättningen för bostadspolitiken i landet. Det stora fel som har begåtts under de senaste åren tror vi är att man icke har hållit fast vid målsättningen om en socialt bestämd bostadspolitik utan vidtagit konkreta åtgärder som stått i motsättning till denna princip, vilket så småningom lett till mycket olyckliga konsekvenser. Därför tror jag att det är nödvändigt, om man skall få ett nytt och riktigt grepp om bostadspolitiken, att de konkreta lösningarna av akuta problem underordnas den långsiktiga principiella målsättningen, som måste vara en socialt inriktad bostadspolitik.

Bostadsministern erkände att det brådskar, och det vill jag än en gång understryka. Även med risk för att icke föras till kategorien ansvariga politiker, som enligt herr Carlsson borde begripa att regeringen inte förrän i mars kan lägga fram något förslag på detta område, vill jag säga att jag för min del tycker det skulle vara synnerligen angeläget att regeringen redan i nästa års statsverksproposition, som lämnas till riksdagen i januari, ger riksdagen en redogörelse för behandlingen av de mest trängande uppgifterna på bostadspolitikens område. De stora och rätt vidlyftiga grepp som måste tas måste ju rimligen också samordnas med regeringens ekonomiska politik i stort. Om en sådan samordning inte sker, kan det bli risk för improvisationer, och det kan tänkas att man då inte får igenom de förslag som är nödvändiga. Vissa åtgärder tror jag alltså att det är nödvändigt att lägga fram redan i statsverkspropositionen.

Nu kan herr Carlsson säga att han under mycket kort tid har suttit som bostadsminister – och det framgår också av statsrådsprotokollen – men regeringen har ändå suttit under ett antal år och måste ta ett kollektivt ansvar för bostadspolitiken i vårt land. Det gör att jag tycker att man med skärpa kan ställa kravet att riksdagen redan i januari får en redovisning för regeringens intentioner på det bostadspolitiska området.

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. den indu-
striella utvecklingen
i Kopparbergs län*

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Som herr Hermansson säkerligen känner till är boendestredningens delbetänkande ute på remiss. Remissyttrandena över förslaget skall vara inne senast den 15 december. När vi har läst de olika remissinstansernas förslag till synpunkter i det avseendet, skall vi ta ställning till om vi skall göra ett provisorium eller om det hela skall slås ihop till ett gemensamt paket.

Som herr Hermansson säkerligen också läst i tidningarna hävdar en del tunga remissinstanser att det vore olyckligt att vi, som de uttrycker det, bara får en fortsättning på det lapptäcke som bostadspolitiken utgör. De vill ha en prövning i stort. För min del anser jag dock inte att jag nu i slutspurten av det nämnda remissarbetet kan ta ställning i den frågan.

När det sedan gäller förhållandet mellan principer och praktiska förslag kan det självfallet vara så att man snabbt kan ta ställning till principerna. Det är oftast enklast att linjera upp vilka principer man vill skall gälla, och det är även förhållandet t. ex. med den framtida bostadspolitiken. Sedan är det ju mycket svårare att ange de praktiska lösningarna och att visa på vilka finansieringsvägar man skall använda. Jag kan försäkra att vi på bostadspolitikens område har mycket stora svårigheter att komma till rätta med. Jag skall med glädje avvakta vilka konkreta lösningar vänsterpartiet kommunisterna kan komma att anvisa. Det kommer att bli rikliga tillfällen att föra fram sådana förslag. Men jag har för min del stor respekt för de svårigheter som vi har framför oss. Därför tycker jag att steget mellan de principiella ståndpunkterna och genomförandet av dessa i verkligheten inte är riktigt så kort och så enkelt som herr Hermansson ville göra gällande i sin replik.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan returnera bostadsministerns komplimang och den stora förväntan han sade sig hysa inför våra förslag med att säga att vi på vårt håll med stor glädje motser förslag från regeringen om en förnuftig bostadspolitik.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. den industriella utvecklingen i Kopparbergs län

Herr statsrådet CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hagbergs* (vpk) den 30 oktober framställda interpellation, nr 139, till herr civilministern Lundkvist, och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg har frågat civilministern

1. om koncentration av massatillverkning till östkusten är förenlig med regeringens regionalpolitik,
2. vilken industriell utveckling regeringen kan garantera Kopparbergs län och om en statlig skogsindustri med hög förädlingsgrad är en del i en sådan utveckling,
3. om det är tillfredsställande att företag av miljöskäl flyttar

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. den indu-
striella utvecklingen
i Kopparbergs län*

tillverkningen till kusterna i stället för att vidta erforderliga reningsåtgärder i inlandet.

De frågor herr Hagberg ställer berör flera statsråds ansvarsområden. Jag skall försöka behandla dem i ett sammanhang.

Tyvärr är det så att många äldre massafabriker släpper ut stora mängder föroreningar i luft och vatten. Utsläppen är betydligt större än vad som motsvaras av de krav man ställer på nya anläggningar. De gamla massafabrikerna har också ofta en otillfredsställande arbetsmiljö.

Miljövårdsmyndigheterna har under senare år som villkor för tillstånd till fortsatt drift av en rad äldre massafabriker ställt krav på minskning av utsläppen.

Samhällets krav på minskade utsläpp har tvingat fram en snabb utveckling av process- och reningstekniken. Förläggning av en ny anläggning vid vattendrag i inlandet, som så sent som i slutet på 1960-talet ansågs omöjlig från miljösynpunkt, anses nu kunna tillåtas i vissa fall.

Liksom förmodligen flertalet människor i det här landet anser jag det vara helt riktigt att så långt möjligt avlägsna de allvarliga föroreningsutsläpp som omoderna industrier orsakar, inte minst massafabriker.

Även om utvecklingen gått snabbt medför tyvärr dagens process- och reningsteknik fortfarande vissa utsläpp av föroreningar. Vidare föreligger alltid risk för stora okontrollerade utsläpp vid eventuella driftstörningar. Miljöhänsynen gör det därför angeläget att vid nyanläggning beakta de varierande miljöförhållanden som råder i olika områden. Detta kan i en del fall innebära att förläggning till vissa platser -- i inlandet eller vid kusten -- från miljösynpunkt är mindre lämplig än förläggning till andra platser. Det är alltså inte fråga om att, som herr Hagberg antyder, flytta tillverkningen till kusterna i stället för att vidta reningsåtgärder i inlandet. Så långt det är möjligt bör nya massafabriker förläggas även i inlandet.

De förändringar som planeras för de av herr Hagberg nämnda fabrikerna medför en rationalisering av massaproduktionen. En effektivitetshöjande strukturuomvandling är en förutsättning för att den norrländska massa- och pappersindustrin skall behålla sin konkurrenskraft och ge fortsatt sysselsättning. En sådan utveckling är naturligtvis förenlig med regeringens regionalpolitiska strävanden beträffande Norrland.

Vad slutligen gäller herr Hagbergs fråga om vilken industriell utveckling regeringen kan garantera Kopparbergs län anser jag att det vore fel att såväl för Kopparbergs län som för något annat län här ställa ut några garantier för en viss utveckling. Självfallet bör kraftfulla insatser göras för att hävda sysselsättningen i Kopparbergs län. Så sker också. Större delen av länet ingår i stödområdet. Under perioden fr. o. m. den 1 juli 1965 t. o. m. den 30 juni 1973 har lokaliseringstöd i form av bidrag och län utgått till 159 företag med ca 200 miljoner kronor. Härav är 51 miljoner kronor direkta bidrag. Inte i något annat län har bidrag utgått till så många företag som i Kopparbergs län. Den beräknade sysselsättningsökningen till följd av detta lokaliseringstöd uppgår till ca 2 800 personer. Arbetskraftsundersökningarna antyder att Kopparbergs län hittills under 1970-talet har haft en något bättre utveckling inom industrin än under

slutet av 1960-talet. Självklart har de regionalpolitiska insatserna haft stor betydelse för denna utveckling.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tackar för att jag har fått svar på min interpellation. De frågor jag har ställt i interpellationen är ju omfattande, och de kanske skulle ha kunnat få ett mer positivt svar. Efter vad jag har kunnat finna är det enligt statsrådet tydligen bra som det är i dag. De farhågor som man hyser för utvecklingstendenserna i Kopparbergs län har statsrådet inte på något sätt kunnat dämpa.

Frågorna är också ställda utifrån ett konkret fall: Stora Kopparbergs bergslags AB:s planer på att koncentrera sin kemiska massatillverkning till Skutskär. Denna rationalisering mynnar ju ut i en stark centralisering. Den går också stick i stäv mot den utveckling som skall möjliggöra en regional balans. I första hand drabbas Dalarna av att 70 arbetstillfällen kommer att försvinna. Hela den här satsningen på Skutskär kommer också – med koncentrationen och centraliseringen – att innebära att inom Stora Kopparbergs verksamhetsområde 400 arbetstillfällen försvinner. Inte ens Skutskär kommer att få fler arbetstillfällen. Dessa åtgärder är en följd av den utveckling som har bedrivits av storbolagen. Möjligheten för skogsindustrin i Dalarna att utvecklas kommer att försvåras – det påpekar även länsstyrelsen i Kopparberg i sitt yttrande till detta ärende. Denna utveckling fortsätter att få katastrofala följder för hela länet. Vi skall se det mot bakgrunden av att Kopparbergs län jämte Västernorrlands län har drabbats hårdast av avfolkningen.

Trots att det finns väldigt rika naturtillgångar inom länet har man inte kunnat utnyttja dem på ett sådant sätt att det har löst arbetslöshetsproblematiken. I stället har man en brinnande sysselsättningskris. Vi skall också ha i minnet att Dalarna 1965–1970 förlorade 10 000 sysselsättningsstillfällen. Denna utveckling har helt frambringats av de privata storbolagen i deras hänsynslösa rationalisering. Man har främst tagit råvarorna från denna del av landet, och man har underlåtit att förädla dem i länet. Förädlingsgraden i länet är mycket låg.

Men statsmakterna har ju också förespråkade en politik som blivit en eftergiftspolitik gentemot dessa starka kapitalintressen. Den spontana utvecklingen med kortsiktiga vinstintressen som drivkraft har i stort sett fått härja fritt. När man tar del av vad länsstyrelsen i Kopparbergs län och också regeringen sade när de skulle handha det här aktuella fallet i Skutskär, så funderar man: Var finns de planer som skall förverkliga regeringens stolta deklARATIONER när det gäller de regionalpolitiska målsättningarna? Det sägs ju i propositionen ”att det bör vara en ambition både vid regionalpolitisk planering och vid fysisk planering att alla vuxna personer i arbetsför ålder så långt det över huvud taget är möjligt skall kunna få tillgång till yrkesarbete i hemorten eller inom rimligt avstånd från den och att medborgarna i gemen skall komma i åtnjutande av en god samhällsservice och samtidigt ha möjlighet att leva i en positiv yttre miljö”.

Men det räcker inte med de här deklARATIONERNA, för det behövs ju också ett handlande som överensstämmer med dem. Det är tydligen så att

Nr 144

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. den indu-
striella utvecklingen
i Kopparbergs län*

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. den industriella utvecklingen
i Kopparbergs län*

regeringen anser att man kan koncentrera stora delar av massatillverkningen till östkusten och anser att det är förenligt med de regionalpolitiska målsättningarna, samtidigt som man inte har några andra medel att föreslå Kopparbergs län, trots att man är väl medveten om att man försämrar underlaget för en fortsatt sysselsättning.

Jag tycker det är avslöjande när statsrådet här använder argument som att rationalisering och konkurrenskraft skall ge fortsatt sysselsättning. Man ger liksom efter för de privatkapitalistiska vinstintressena och låter hela den här karusellen hamna ute vid kusten utan att ta hänsyn till inlandet och de problem som där finns.

När länsstyrelsen tillstyrkte att det aktuella bolaget skulle få koncentrera sig till Skutskär, uttalade man också bestämt att man ville att statsmakterna och även det sökande företaget skulle bidra till en kraftfull utveckling av landets näringsliv. När jag nu frågar om länet skall få en garanterad industriell utveckling och eventuellt en skogsindustri med hög förädlingsgrad, som kan vara en statlig satsning, hänvisar statsrådet till lokaliseringstödet. Det skulle enligt statsrådet vara fel att också ställa ut några garantier.

Jag får nog — och här talar jag för övervägande delen av invånarna i Kopparbergs län — uttala min besvikelse över att inte regeringen vill ta det grepp på sysselsättningspolitiken som verkligen behövs och t. ex. upprätta en långsiktig sysselsättningsplan, där garantier för en industriell utveckling i Kopparbergs län måste vara en del.

Man kan också fråga sig vad de här befolkningsramarna skall ha för uppgift, om det inte finns några konkreta åtgärder bakom dem. Hur skall de uppnås? Eller är det så att befolkningsramarna är lika mycket luft som centrens högt ställda befolkningsramar?

Statsrådet hänvisar till att kraftfulla insatser har gjorts och syftar då på att lokaliseringstöd har utgått till många företag med 200 miljoner mellan 1965 och 1973. Vidare hänvisar statsrådet till att den beräknade sysselsättningsökningen genom lokaliseringstödet skulle bli 2 800 personer. Det är tur att statsrådet hänvisar till den *beräknade* effekten, för enligt meddelande från länsstyrelsen har effekten blivit endast 1 670 personer. Undersökningar som jag själv kunnat göra och uppgifter som jag fått från andra visar att också denna siffra kan vara i överkant — det finns t. o. m. de som hävdar att den är mycket i överkant.

De som är arbetslösa, de som har beredskapsarbete, de som hotas av arbetslöshet eller de som står i begrepp att söka sig ut på arbetsmarknaden anser nog inte att den här stödverksamheten kan lösa de svåra problem Dalarna har. Effekten av stödverksamheten kan diskuteras. Vilken är nettoeffekten av denna stöd- och subventionsverksamhet?

Vi kan se på t. ex. transportstödet. Det uppgår för närvarande till ca 4 miljoner i länet. 2,5 av dessa 4 miljoner går till det största bolaget i länet, det som har de största vinsterna, nämligen Stora Kopparbergs bergslag. Där kan man ju tala om gåvor och subventioner.

Vad som behövs nu är väl åtgärder som bryter kapitalintressenas utvecklingstendens. Men fattigdomen i svaret på åtgärder i den här riktningen får tala sitt tysta språk om regeringens passivitet och ovilja att ta itu med problemen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län säger också att det är av miljöskäl som man tillstyrker en kustlokalisering, samtidigt som man är orolig över den framtida utvecklingen. Man är medveten om att regionalpolitiska skäl talar för en utbyggnad inom länet. Miljöskälen har nu återopats för att denna koncentration till kusten skulle genomföras -- utbyggnaden till kusten skulle tydligen uppfylla miljökraven. Jag frågar mig då varför det inte går att göra en satsning i inlandet. Är det så att man gör som de s. k. utspädningsfilosoferna? De vill ju att man skall godta utspädning i större vatten men inte i mindre.

Man kan också fråga sig om det inte hade varit bättre att vänta med den utbyggnad som Stora Kopparbergs bergslag vill genomföra, för det är enligt vissa sagesmän möjligt att vi inom blott några år får en sådan reningsteknik att utbyggnaden av massatillverkningen kan förläggas till inlandet. Vidare är koncentrationen till Skutskär ett belägg för vad vi från vpk:s sida sade när den fysiska riksplanen behandlades: man ställer hårda miljökrav utan att driva fram en verklig satsning på forskning som möjliggör industrilokaliseringar av tung industri till inlandet. Bolagen måste tvingas till en sådan här forskning, men även statsmakterna får satsa hårt på området.

Vad vi nu fått är ett slags cirkelargumentation. Vi skall skydda miljön, men vi har ingen effektiv reningsteknik och alltså får vi späda ut föroreningarna, varför det blir kustlokalisering för att rädda inlandsmiljön. Och det saliggörande huvudargumentet är: det skall vara effektivt, det skall stå sig i konkurrensen, det skall vara lönsamt för kapitalägarna. När de här värderingarna kommer in upphävs alla regionalpolitiska målsättningar, och då ställs även de totala miljöintressena åt sidan.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län beklagar i sitt yttrande att det sökande företaget inte funnit möjlighet att utveckla skogsindustrin inom länets gränser. Länsstyrelsen anser också att den utbyggnad som företaget nu skall göra kommer att hämma utvecklingen inom länets skogsindustri. Konsekvensen för länet blir också att redan tidigare hårt drabbade områden kommer att drabbas ännu hårdare nu, främst då de norra och västra delarna av länet. I norra Dalarna har man sedan länge haft ett överskott på skog, eftersom förädlingsindustrierna inte har varit på något sätt tillräckliga, och skogsråvaran har därför transporterats ut från dessa områden. Avstånden till industrierna har sålunda inneburit ett avsättningsproblem som medfört att skogstillväxten har blivit större än normalt; skogen har med andra ord blivit betydligt överårig.

Situationen i detta område kännetecknas av en fortgående sysselsättningsminskning och hög arbetslöshet samt av en utflyttning av människor som alltjämt pågår. Denna utveckling kan förväntas fortsätta även i framtiden och leder på sikt till fullständig utarmning och avfolkning av hela kommundelar. Kraven från invånarna i länets glesbygdskommuner om sysselsättning i hemorten måste tillgodoses. Därför måste man t. ex. kräva att ett skogligt kombinat kommer till stånd i norra Dalarna med målsättningen största möjliga vidareförädling för att uppnå maximal sysselsättningseffekt. Och för att inte äventyra företagets fortbestånd är det viktigt att inte de privatkapitalistiska vinstmaximeringsprinciperna får gälla. Kombinatet måste byggas upp av samhället, t. ex. med AP-fonds-

Måndagen den
3 december 1973

*Ang. den indu-
striella utvecklingen
i Kopparbergs län*

medel, och lönearbetarna måste där ha ett avgörande inflytande, bl. a. när det gäller tillskapandet av en god arbetsmiljö.

När nu regeringen har godkänt kustlokalisering och förklarat att miljösynpunkterna är beaktade i tillräcklig utsträckning, så återstår den stora frågan: Vilka insatser kan staten och regeringen göra? Är det verkligen så, herr statsråd, att lokaliseringsstöd i stort sett är det enda som regeringen kan garantera invånarna i Kopparbergs län?

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Låt mig konstatera, även om detta blir något av en sifferexercis, att sysselsättningsökningen i de företag där investeringarna var gjorda i slutet av 1972 uppgick till cirka 1 800 personer. Men det avgörande i denna debatt, och den fråga som kan föranleda skillnaden mellan herr Hagberg och mig, tror jag är följande.

Herr Hagberg avstår konsekvent från att ta upp det som är skogs- och massaindustrins huvudproblem, nämligen hur man skall få avsättning för sina produkter på den internationella marknaden, inte bara i dag utan också i framtiden. Vi vet att man i Canada, Finland och Sovjetunionen går in för hård rationalisering och större enheter, med därav följande konkurrenskraftigare utbud på världsmarknaden. Om vi då här i Sverige försöker hålla kvar de gamla, omoderna, mindre enheterna kommer vi inte att kunna sälja till priser som möjliggör sådana löner som vi anser rimliga och riktiga åt de anställda i dessa fabriker. Men hela det problemet för herr Hagberg undan med orden privatkapitalistiska vinstintressen. Jag tycker att det är att ta väldigt lätt på en för löntagarna vid industrierna i dessa områden helt avgörande fråga.

Dessutom är de gamla fabrikernas arbetsmiljö inte tillfredsställande, och de har ofta också en mycket negativ effekt på den yttre miljön. Därför har man från statens sida gått in direkt och stött uppbyggnaden av modernare och mera miljövänliga anläggningar. Vi har anslagit totalt 720 miljoner kronor i statliga bidrag på miljövårdsområdet inom industrin, och av detta belopp har drygt 220 miljoner kronor utbetalats till skogsindustrin. Genom förhöjda bidrag under de två senaste vinterhalvåren har industrins miljövårdsåtgärder enligt naturvårdsverkets beräkningar kunnat tidigareläggas med två och ett halvt till tre år.

På forskningssidan gör vi också mycket stora insatser. 1971/72 utgick från statens sida 75 miljoner kronor, 1972/73 50 miljoner kronor och 1973/74 kommer det att bli 55–60 miljoner kronor. Detta är ett uttryck för det intresse som finns från samhällets sida att medverka dels i miljöavseende dels i forskningsavseende.

Låt mig sedan säga några ord om näringspolitiken och lokaliseringspolitiken, även om de frågorna verkligen inte hör till mitt område. Mera i detalj får herr Hagberg diskutera dem med industriministern eller med arbetsmarknadsministern i framtiden.

Vi skall självfallet använda en rad olika medel. Lokaliseringspolitiken är ett av dem, näringspolitiken är ett annat. Vi är beredda att mycket kraftfullt gå in både i Kopparbergs län och i andra områden som behöver ett samhälleligt stöd för att hålla sysselsättningen uppe. Men vad vi vänder oss emot är teoretiska löften av samma slag - det vände sig också

herr Hagberg emot – som centerns 100 000 nya jobb eller garantier för den eller den utvecklingen inom ett visst område. Vi kan aldrig ge detaljerade garantier av det slaget. Därför skall man inte utställa sådana och ge sken av att det är möjligt att detaljstyra utvecklingen på detta sätt. Men det starka samhällets resurser kommer att sättas in för att värna om sysselsättningen i Kopparbergs län. Statsministern gav för bara några dagar sedan besked i kammaren om att vi liksom Landsorganisationen anser att en långsiktig sysselsättningsplan och därav följande parlamentarisk utredning bör komma till stånd.

Det måste väl ändå vara besvärande för herr Hagberg, som så häftigt kritiserar regeringen, att länsstyrelsen i Kopparbergs län uttalat följande: "Skogsindustrins lokaliseringsspörsmål har till följd av den tekniska utvecklingen inom branschen kommit i ett delvis nytt läge. Trots denna utveckling skulle emellertid en utbyggnad av det slag företaget planerar troligen medföra en svår belastning på länets vattensystem. Även om regionalpolitiska skäl talar för en utbyggnad inom länet anser sig länsstyrelsen därför av miljövårdsskäl förhindrad att för närvarande förorda en sådan lösning. Under förutsättning att länet garanteras industriell utveckling på andra områden vill länsstyrelsen därför inte motsätta sig att det sökande företaget beviljas tillstånd att företa den planerade utbyggnaden i Skutskär."

Detta är alltså länsstyrelsens uppfattning; två ledamöter hade reserverat sig. Är det då så konstigt att regeringen från rikspolitiska utgångspunkter kommit till samma uppfattning som länsstyrelsen?

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Kopparbergs län har två naturrikedomar, skogen och malmen, som man bygger sin industri på. Det är låg förädlingsgrad på den industrin. Vi har inte förespråkat en massafabrik i norra Dalarna direkt; vi har sagt att den fabriken skall vara av hög förädlingsgrad. Men vad som är beklämmande är att regeringen godkänner företagets lokalisering som drar undan en del av möjligheterna utan att ha någonting annat att erbjuda länet i stället. Länsstyrelsen vill ju ha något slags garanti för att dels det sökande företaget, dels statsmakterna gör någonting. Det är det jag har frågat om, och det är bara allmänna fraser jag får till svar av statsrådet. Vi är ense om att de gamla enheterna överlevt sig själva. Men när det gäller frågan var de nya enheterna skall placeras och vilket slags näringsliv vi skall ha, står vi stilla. Det finns faktiskt de som säger att vi inom några år kan vidta sådana åtgärder beträffande reningen att vi kan klara inlandslokaliseringar. Men man flyttar ändå tillverkningsindustrierna i dag. Man kanske skulle kunna vänta och rädda åtminstone de 70 arbetstillfällena som det här är direkt fråga om.

Statsrådet anför vidare att det är bra för arbetarna ur arbetsmiljösynpunkt att de gamla enheterna slås ut. Men man kan då fråga sig om den andra sidan av saken – de 400 förlorade arbetstillfällena – är bra för lönearbetarna. Definitivt inte! Man kanske kan få en ur arbetsmiljösynpunkt bättre fabrik, men det blir inga ytterligare arbetstillfällena någonstans. Det är där regeringen kommer in i bilden: Kan inte regeringen föra en sådan näringspolitik att vi får en allsidig regionalpoli-

tisk utveckling? Det är en mycket viktig frågeställning.

Sedan talade statsrådet om den internationella konkurrensen, och därvidlag har regeringen sitt definitiva ansvar. Stora Kopparberg konkurrerar med sig självt i så fall, eftersom företaget har fört ut stora belopp just till Canada och satsat på pappers- och massaindustrin. Här har regeringen ett ansvar, nämligen att se till att de pengarna — som arbetats ihop av lönearbetarna i detta område — får stanna kvar och satsas på industriella enheter där.

Vi vet att forskningen inte är målinriktad för att klara av hithörande problem, utan allteftersom kraven trappas upp utförs nödtorftigt vissa forskningsuppdrag för att man skall kunna rädda någonting. Det finns ingen linje i denna forskning som skulle kunna leda till att man ganska snart skulle kunna lokalisera dessa industrier till inlandet utan miljöstörningar. Länsstyrelsen säger att våra vattensystem är hårt belastade, men jag vill peka på att man kanske kan klara dessa problem inom några år. Därför bör man inte hasta i väg på det lättvindiga sättet att man använder miljöskäl som argument för att koncentrera sig till kusten.

Vidare är inte resultaten av stödverksamheten så lysande som man vill göra gällande. Jag sade tidigare att det var tur för statsrådet att han använde ordet "beräkna". Vi vet att den verkliga siffran är betydligt lägre än den nämnda, och ser vi den mot bakgrund att vi förlorat 10 000 arbetstillfällen i slutet av 1960-talet finner vi att läget är mycket prekärt. Jag väntar, med många av invånarna i Kopparbergs län, med spänning på att se om regeringen någon gång kan ta ett sådant initiativ att vi får en utveckling av hela vårt län.

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Den första delen av herr Hagbergs inlägg gjorde att jag trodde att han, vad beträffar det nya bostadsdepartementets område, var ganska ense med mig. Men under tiden som han talade svängde han över till en ståndpunkt som gjorde att jag inte var lika säker mot slutet av anförandet. Jag får låta det vara vid vad det är.

Jag kan bara konstatera att vi för vår del måste göra en samlad bedömning i sådana här fall. Vi måste beakta nödvändigheten av att vi kan sälja våra produkter på den internationella marknaden, där det råder hård konkurrens — kanske inte främst på grund av Kopparbergs investeringar i Canada, för efter vad jag vet var de kanske inte i alla delar framgångsrika. Vi måste se till miljökraven och till de anställdas trygghet i olika avseenden.

Vill sedan herr Hagberg föra en diskussion om regionalpolitiken och näringspolitiken i Kopparbergs län på djupet får han självfallet vända sig till de statsråd som har ansvaret för denna politik. Jag har bara kunnat redovisa några allmänna siffror, som klart visar att samhället i dag gör mycket stora insatser i Kopparbergs län. Jag föreställer mig att man är beredd att öka dessa insatser, och vi kan se att utvecklingen i början av 1970-talet har varit mer positiv än den vi tyvärr tvingades inregistrera i slutet av 1960-talet. Men, som sagt, vill herr Hagberg fortsätta den debatten förordar jag att han framställer en interpellation till industri- eller arbetsmarknadsministern.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag kanske inte skall fortsätta tankeutbytet, som blir meningslöst om inte statsrådet är beredd att svara på vissa punkter - han har ju ändå åtagit sig att svara på interpellationen.

Jag kan erinra om att det inte är några större avsättningsproblem för pappers- och massaindustrin i dag, men frågan är, om den industriella sysselsättningen skall vara helt beroende av de privatkapitalistiska intressenas lönsamhet eller om någon del av verksamheten kan decentreras till regioner som är hårt drabbade i sysselsättningshänseende.

Jag ser det så, att regeringen tydligen inte vill - och därigenom inte heller kan - lösa de här problemen. Detta visar att regeringen har misslyckats.

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Det senaste inlägget tycker jag brutalt avslöjar hur lätt herr Hagberg tar på problemet, när han säger att det i dag inte finns några avsättningssvårigheter. Tänk, om vi skulle planera svensk industris konkurrenskraft med utgångspunkt i den brakande högkonjunktur som vi nu upplever och säga, att om vi bara klarar att sälja i den situationen, kan vi vara nöjda! Vad skulle hända med sysselsättningen i dessa fabriker när vi senare går in i en lågkonjunktur? Jo, då skulle omfattande permitteringar tvingas fram därför att man inte skulle få avsättning för sina produkter. Vi kan inte planera vår verksamhet, vare sig inom massaindustrin eller någon annanstans, utifrån den extrema exportkonjunktur som vi nu har upplevt.

Till slut bara ytterligare en sak, eftersom jag har ordet. Det stora problemet på miljövärdssidan är att vi icke har undanröjt riskerna för driftstörningar när det gäller inlandslokaliseringar, och effekterna av sådana driftstörningar kan bli mycket allvarliga för vattensystemet. Jag föreställer mig att det är detta som gjort att länsstyrelsens majoritet ändå har valt att förorda en lokalisering till Skutskär.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att det framtida konkurrensläget inom denna industri gör att den måste ligga vid kusten och inte i inlandet - detta är kontentan av statsrådets senaste inlägg.

Dessutom vill jag påpeka att de outnyttjade naturrikedomar i länet som skogen innebär måste utnyttjas. Det positiva svaret borde väl ändå regeringen kunna ge, att man vill ta vara på och utveckla skogen där och att man åtminstone har några framtidsplaner på att förlägga industriell verksamhet till den del av länet som är så hårt drabbad.

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Svaret på den senaste frågan är ja; detta framgick redan av mitt första svar.

Överläggningen var härmed slutad.

Måndagen den
3 december 1973

*Om ökade hjälp-
insatser i Afrika*

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöill ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 8 november framställda interpellation, nr 146, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat mig om jag har för avsikt att medverka till att ökade svenska biståndsinsatser kan lämnas till de särskilt drabbade områdena i Afrika, särskilt till svältområdena i Etiopien.

Ett brett bälte i Afrika från Atlantkusten i väster till Röda havet i öster har drabbats av svår torka som lett till starkt minskade skördar och hungersnöd i stora områden. I samband med torkan har Saharaökens utvidgning påskyndats, vilket framför allt drabbat boskapsskötseln och därmed de folkgrupper som är direkt beroende av boskapen för sitt livsuppehälle.

Ett stort antal människor har avlidit. För dem som överlevt har i många fall förutsättningarna för normal försörjning försvunnit. FAO:s beräkningar i juni 1973 anger att ca 2,5 miljoner kreatur dött av svält under detta år.

De som drabbats hårdast är de som sedan lång tid tillbaka livnärt sig på traditionellt jordbruk eller boskapsskötsel. De är ofta ej delaktiga i den ekonomiska tillväxten, som äger rum i dessa länder. Deras möjlighet till försörjning har i flera fall till och med försvårats, då de drivits bort från sina traditionella landområden för att ge plats åt ett mer marknadsinriktat jordbruk. Intensivanvändningen av mark och vegetation har även ibland rubbat den ekologiska balansen i naturen. Flera samverkande orsaker har således gjort att dessa folkgrupper drabbats hårt.

Situationen för dessa människor har, såvitt man kan bedöma, kontinuerligt förvärrats under en rad år. Först under det senaste året har denna kris tilldragit sig större nationell och internationell uppmärksamhet. Det gäller både den omedelbara nödsituationen och de mer långsiktiga problemen för de berörda människornas försörjning.

De sex västafrikanska staterna inom Sahelregionen skapade under våren en kommitté med uppgift att samordna omedelbara och långsiktiga åtgärder för den drabbade befolkningen. Inom FN har FAO givits uppgiften att med denna kommitté samordna den internationella hjälpen för den akuta svältsituationen. Sammanlagt omkring en halv miljon ton spannmål har ställts till dessa länders förfogande under 1973. FAO beräknar att minst samma behov föreligger för nästa år. Att snabbt transportera denna mängd spannmål mellan och inom de berörda länderna visade sig tidigt utgöra ett av de svåraste problemen att bemästra. Regeringens bidrag på 7 miljoner kronor i kontanter har därför använts för att bl. a. bekosta transporttjänster. Vidare har regeringen genom SIDA bidragit med 1,6 miljoner kronor för Röda korsets och Lutherhjälpens verksamhet för de nödlidande i Västafrika.

Beträffande de mer långsiktiga utvecklingsproblemen har i FN tillskapats ett speciellt kontor under FN:s generalsekreterare. I FN:s regi

kommer inom kort ett möte att äga rum, där mer konkreta planer på långsiktiga insatser skall läggas fram. Från svensk sida följer vi nära det arbete som där pågår i samarbete med de berörda staterna. En expertgrupp från FAO, finansierad av SIDA och med svenskt deltagande, gör för närvarande en studie av möjligheterna att genom skogsplantering och bevattning hejda öknens utbredning i Västafrika. Till den internationella bilden hör även att Internationella utvecklingsfonden, IDA, till vilken Sverige lämnar avsevärda bidrag, för drygt två veckor sedan har beslutat om insatser till ett värde av 14 miljoner dollar för att lindra torkans effekter i Västafrika.

I Etiopien har enligt uppskattningar från FN:s specielle katastrofkoordinator ungefär 1,5 miljoner människor drabbats av den uppkomna svältsituationen. Svenska regeringen beslutade den 16 november om extra hjälpinsatser till ett värde av 5 miljoner kronor till de drabbade i Etiopien. Beslutet togs endast någon dag efter det en etiopisk framställning gjorts därom. Detta stöd utgår som katastrofbistånd utöver det reguljära utvecklingsbiståndet till Etiopien. 1 miljon kronor därav används för sojaberikat vete och näringsrik barnmat som framställs vid det av Sverige sedan länge stödda nutritionsinstitutet i Etiopien. 500 000 kronor ställes till förfogande för Lutherhjälpen och 3,5 miljoner används för leverans av svenskt vete.

Just i dagarna befinner sig en svensk delegation med representanter för UD och SIDA i Etiopien för överläggningar med myndigheterna där om utformningen av det framtida svenska biståndet till Etiopien.

Världens livsmedelssituation har under det senaste året givit anledning till oro. Världens lager av spannmål har sjunkit till den lägsta nivån på tjugo år samtidigt som omfattande svältkatastrofer har drabbat stora regioner. Med hänsyn till detta, och för att i ett internationellt sammanhang diskutera världens livsmedelsförsörjningsproblem, planeras en världslivsmedelskonferens i FN:s regi till november 1974. Utrikesdepartementet har i förberedelsearbetet i första hand hävdad behovet av åtgärder för att främja jordbruksproduktionen i u-länderna samt effektiviseringen av det internationella livsmedelsbiståndet.

Den omedelbara nödsituationen i stora delar av Afrika kommer även nästa år att kräva internationellt katastrofbistånd. I våra kontakter både med de berörda länderna och med FN-organen kommer vi att liksom hittills i positiv anda pröva möjligheterna att bistå dessa människor så effektivt som möjligt. Därvid kan vi bl. a. få anledning att använda mera av det beredskapslager av spannmål som regeringen beslöt att upphandla i augusti i år för dessa ändamål.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det är översiktligt och ger värdefull upplysning både om vad som sker i stora delar av Afrika och om svenskt bistånd till denna katastrofdrabbade världsdelen.

Den närmaste anledningen till min interpellation var ett besök som jag fick göra i Etiopien för ett par månader sedan. Vad massmedierna

meddelat om hungersnöd och död konkretiserades för mig genom kontakter där ute. Jag fick ånyo träffa representanter för missionerna, av vilka jag känner många sedan länge, och dessutom träffade jag folk från SIDA, Rädda barnen och Röda korset, som var ute för att studera händelsförloppet varvid rapporter lämnades om provinserna Tigre och Wollo och det hart när otroliga tillstånd som sedan flera år präglar läget där men som först nu blivit känt på allvar.

Sedan dess har frågan borrat inom mig: Prioriterar vi i Sverige rätt objekt i vårt biståndsarbete? Ger vi de fattigaste länderna det som deras nöd kräver? Etiopien är ett av de 25 minst utvecklade länderna i världen och det samlade utländska biståndet till Etiopien uppgår endast till 6 svenska kronor per invånare och år.

Hur det står till där ute borde vara väl känt. Jag skall bara kort referera ett par tidningsuppgifter. Den ena är en artikel i tidningen Budbäraren där man för en tid sedan skrev att 50 000 har svullit ihjäl i Etiopien och refererar en Londontidning, Observer, som säger att det är värre än det någonsin var i Biafra. Man påpekar att den etiopiska regeringen försummat att ge upplysningar om katastrofen men att prästerna, kyrkan och missionen har deltagit i nödhjälpsarbetet och att Lutherhjälpen gjort en betydande insats.

Det andra klippet ger en större siffra – det är ur Dagens Nyheter. Där står att närmare 100 000 har dött av svält det första halvåret i år i Etiopien. Det är ingen som vet de exakta siffrorna, men att läget är katastrofartat framgår med en gång.

Att just de norra områdena drabbats hänger samman med att bältet av torra går fram där. I de lägst liggande områdena, där framför allt nomader vistas, har det blivit helt outhärdligt. De har förlorat praktiskt taget all sin boskap. I de högre områdena, där det finns bofast befolkning, har under många år regntiden slagit fel, något som gjort det omöjligt att upphålla sig där. Allt detta har resulterat i en flykt till de hjälpläger som finns.

Då det gäller svaret på min interpellation, vilket jag finner utmärkt och tycker är ett värdefullt dokument för den som vill veta vad som händer, skall jag nämna några saker. Det talas om resultatet av intensiv användning av mark och vegetation, som ibland rubbat den ekologiska balansen i naturen. I min interpellation har jag pekat just på att det skett något katastrofalt i de här delarna av världen. Det är någonting som vi måste observera och se till om inte vi med våra insatser kan göra någonting åt. I den andra delen av svaret sägs det att denna kris tilldragit sig större nationell och internationell uppmärksamhet först de senaste åren. Jag vet, genom tidigare besök i Etiopien, att de olika provinserna styrs av guvenörer, som ofta kan vara duktiga och bra karlar men som framför allt inte vill att någonting negativt skall komma ut om deras områden. De har tydligen avsiktligt försökt hålla inne med uppgifter om vad som händer. I en tidning säger generaldirektör Ernst Michanek i SIDA: "I allmänhet är regeringarna i de fattiga länderna tvacksamma att offentliggöra uppgifter om sådana här smygande katastrofer. Det beror inte bara på att myndigheterna är ovilliga att erkänna förhållandena. Det kan faktiskt vara så att de inte känner till katastrofens omfattning. Man

måste komma ihåg att vissa delar av Etiopien nästan helt saknar vägar och andra kommunikationer. En del av befolkningen utgörs av nomader. Eftersom man saknar folkbokföring vet man inte så noga var de människorna befinner sig och hur de lever. Människorna har dessutom vant sig vid hungerkatastrofer och de känner inte till att det finns möjligheter att få hjälp." – Jag tror att detta är väsentligt att komma ihåg.

I svaret talas också om vår svenska hjälp och om pengarna som just har lämnats till transporter, och man förstår att uppgifterna i svaret är riktiga när man hör att vägar är ganska ovanliga och att de framför allt inte är "allvädersvägar". De finns kanske bara ibland. Man vet heller inte alltid var folk finns, särskilt nomaderna. Det gör att det verkligen är värdefullt att pengar anslås, och vi får hoppas att transporterna skall lyckas.

Det är berömvärdt att spannmål levereras. Men även här skulle jag vilja fråga om man vet att den når fram, och jag vill betona att det yttersta måste göras för att den skall nå fram snabbt. Regeringens snabbhet att anslå 5 miljoner kronor för extra hjälpinsatser i Etiopien är också berömvärd. Jag har tidigare under besök i Etiopien lärt känna nutritionsinstitutet och anser att det är ett exempel på u-hjälp som är riktig. Där utträttas ett gott arbete, det skulle bara behöva utvidgas mycket mer.

Jag finner det angeläget att betona att även den här gången – liksom vid många tidigare katastrofer -- var det kyrkorna och missionen som fick ta första stöten. Ute på avlägset liggande stationer upptäckte man att någonting var på tok när människorna kom dit. De organisationer som arbetar där ute och som ger anslag till detta arbete har många gånger inte själva tillräckligt med folk, utan de tar i anspråk personal, lokaler och kanaler vid missionsstationerna, och det är man enbart glad över inom missionen. Det bör understrykas att de människor som arbetar vid missionerna är folk som kan språket och som känner förhållandena väl. De åtnjuter också stort förtroende – förr i världen brukade man t. o. m. tala om "våra svenskar", vilket är smickrande och glädjande för oss.

Jag kan upplysningsvis nämna att svensk mission har arbetat i Etiopien sedan år 1866. Enbart Fosterlandsstiftelsen har ca 75 arbetare där – det är läkare, sköterskor, lärare och andra – som i en synod samarbetar med bl. a. Bibeltrogna vänner och Norsk luthersk misjonssamband. De har verkligen fått många uppgifter, och jag har rapporter och tidningsartiklar som talar om hur de varit tvungna att koncentrera sitt arbete på att hjälpa de nödlidande.

I ett referat från Etiopien berättas det också om de katolska missionerna som just nu bygger vägar. Dels ger det folk arbete – de får en blygsam lön, men sammanlagt blir det ett stort belopp, eftersom missionen inte har så mycket att ta av -- dels är det på lång sikt en bra åtgärd, ty när vägen byggts betyder det att nästa gång, om katastrofen kommer, så finns det transportmöjligheter.

Något som också glatt mig mycket att höra är att studenterna vid universitetet i Addis Abeba har gått före med gott exempel och under 57 dagar avstått från en måltid om dagen för att hjälpa till där nöden är som svårast. Det visar att även i Etiopien försöker alla göra så gott de kan.

Låt mig också framhålla att jag anser att vi då det gäller u-hjälpen

Måndagen den
3 december 1973

*Om ökade hjälp-
insatser i Afrika*

måste prioritera. Jag tror att det är enskilda givares och skattebetalares uppfattning att när vi hjälper skall hjälpen gå till de mest behövande. Vi måste då se till att ha en ständig beredskap, för katastroferna kommer, och kommer igen.

Längst ned på s. 3 i svaret talas om prövning ”i positiv anda”, och det är alldeles utmärkt. När det gäller den långsiktiga planeringen måste vi inrikta oss på några stora projekt och på att nationerna samarbetar och samordnar sina insatser beträffande dessa, t. ex. skogsplantering och bevattning samt att återställa landet omkring det gamla Sahara och om möjligt också återvinna Sahara, som ju en gång var en blomstrande del av kontinenten. Om vi inte skall ställas inför ännu större svårigheter är det bättre att satsa på ett gigantiskt och till synes omöjligt projekt, som dock borde kunna klaras.

Sedan en fråga: Det är väl att vi får dessa extra pengar till Etiopien, men kan vi inte göra ännu mer, fru statsrådet Sigurdsen, för Etiopien? Är det inte möjligt för Sverige att sätta in mera hjälp just nu? När det gäller planeringen för 1974 borde vi kanske se till att just Etiopien, ett av de 25 fattigaste länderna i världen, får mera hjälp. Förenta nationerna har ju rekommenderat oss att främst stödja de fattigaste länderna. Tyvärr är det många tecken som tyder på att de rekommendationerna inte har följts.

Jag vill än en gång stryka under att vi måste försöka att kontrollera kanalerna — det gäller inte bara att sända. De beredskapslager av spannmål som vi har köpt och som alltså nu finns är bra, men vi måste ha garantier för att de verkligen når fram. När världens livsmedelssituation är så allvarlig som det påpekas i svaret måste vi väl också tänka på vår egen odling och på att det kanske snart är omöjligt att köpa spannmål någonstans åt oss själva och åt dem som vi har råd att hjälpa.

En liten situationsbild som belyser detta med den växande öknen vågar jag ta till slut. Utanför Massau finns en plats som heter Monkullo. Det lär betyda allas moder. Svensk mission började där för 70–80 år sedan ett arbete. Man ritade för övrigt en mycket vacker missionsstation — det var en svensk arkitekt, Per Ulrik Stenhammar, som gjorde det. Man byggde upp trädgårdar och försökte återvinna landet från öknen. Man var framgångsrik under en lång tid, men genom politiska förhållanden — bl. a. kriget 1936 — och stora svårigheter i övrigt har man varit tvungen att ge upp. Kommer man i dag till Monkullo utanför Massau, finner man att öknen har återtagit herraväldet. Den här anläggningen ligger i ruiner. Det är en bild som kanske kan tala till oss om hur allvarligt läget i världen är.

Det är beklämmande att Etiopien bara får en hjälp som svarar mot 6 kronor per invånare och år. Det vore värdefullt om vi från vårt land kunde göra någonting för att förbättra den siffran.

Jag tackar än en gång för svaret.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Det rör sig dels om att hjälpa på kort sikt, dels om att hjälpa på lång sikt.

När det gäller den kortsiktiga problematiken och det som vi kan ta från vår katastrofeserv så har jag redovisat det i mitt svar. Etiopiens

framställning kom till UD den 13 november, och redan i konselj den 16 november beslutade vi om hjälpsatserna på 5 miljoner. Dessemellan, den 15 november, hade jag besök av Etiopiens planeringsminister, som var här på en konferens. Han redogjorde då för läget.

Det långsiktiga hjälparbetet sker i stor utsträckning genom vårt samarbete inom FN, där samordning bör ske. Vi har haft tjänstemän från SIDA nere i Etiopien och tjänstemän från UD har varit där. Vi har alltså den aktuella bilden klar för oss.

Vi har också genom ambassaden i Etiopien fått det beskedet att när det gäller den omedelbara hjälpen finns inget behov av att vi just nu gör något ytterligare. Men vi är naturligtvis beredda att, när man kommer med en framställning från Etiopien, pröva om vi har möjligheter att ge ytterligare hjälp. Vi har ju medel i katastrofreserven som vi kan utnyttja.

Herr Nilsson i Agnäs talar om de enskilda organisationerna, kyrkan och missionen, och jag vill gärna säga att de gör mycket värdefulla insatser i detta arbete.

De frågor som herr Nilsson ställer gäller ju bl. a. att vi borde ge bidrag till de fattigaste länderna i världen. Till det vill jag säga att av alla OECD:s medlemsländer finns det inget land som ger så stor del av sitt bistånd till de s. k. minst utvecklade länderna som Sverige gör.

När sedan herr Nilsson säger att vi bör ha garantier för att leveransen av spannmål verkligen når dem som behöver den, kan jag naturligtvis inte lämna några sådana garantier, utan regeringen får uttrycka den förhoppningen att hjälpen når dem som behöver den. Det finns nu uppbyggd en organisation för de här transportererna.

Vidare anser herr Nilsson att vi måste göra en prioritering, och det är väl just en prioritering i enlighet med ländernas önskemål som vi gör. Det är våra mottagarländer som själva skall prioritera vad det är för hjälp som de vill ha. Den allmänna inställningen att vi skall ge till de minst utvecklade länderna har ju regeringen prioriterat. När det gäller ramarna för vårt bistånd för nästa budgetår får vi återkomma till dem när statsverkspropositionen är klar.

I övrigt skulle jag ha kunnat inleda ungefär så som herr Nilsson gjorde. Herr Nilsson tackade för svaret, och jag ber att få tacka herr Nilsson för det förtroende han visar regeringen i dessa sammanhang.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Det är inte mycket jag skall tillägga.

Statsrådets uttalande att regeringarna i de länder vi hjälper själva får avgöra var de vill lägga pengarna är väl riktigt. Det var inte närmast det som jag avsåg med min fråga om prioritering, vilket ju också framgick av den tidigare delen av statsrådets svar. Det är klart att när ett land, t. ex. Etiopien, får hjälp från Sverige, så kan det självt uttrycka var det vill lägga hjälpen, men i de fall det gäller hunger och katastrofer kan det väl inte vara möjligt annat än att Sverige kan bestämma att pengarna skall gå just till sådan hjälp. Och det har ju också skett, vilket kanske bör klart utsägas.

När det sedan gäller prioriteringen i framtiden – även om det inte just nu är dags att ta upp den frågan till slutligt avgörande – vill jag begagna

tillfället att understryka att vi kanske borde tänka på att Etiopien är det land där Sverige har arbetat mer än hundra år och där svenskt bistånd var bland de tidigaste hjälpinsatserna. Vi bör se till att vi fullföljer vårt arbete i det landet, trots att politiska motsättningar och andra svårigheter inte gör arbetet så lätt alla gånger.

Om jag sedan allra sist får säga något om kanalerna så kan naturligtvis ingen regering garantera skattebetalare/givare att det vi ger kommer fram till 100 procent. Det är inte heller det jag avser. Men jag tror att om man försöker belysa fall där det kanske har varit en smula diskutabelt om hjälpen verkligen nått fram så kan vi kanske på det sättet medverka till att det i detta avseende blir allt bättre och bättre, så att hjälpen verkligen kommer fram.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades motionen nr 2184 till försvarsutskottet.

§ 6 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 47–50, lagutskottets betänkande nr 38, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 33–37, utbildningsutskottets betänkanden nr 55–58, trafikutskottets betänkanden nr 24 och 26–28 samt jordbruksutskottets betänkande nr 50.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren kl. 12.19 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 7 Då förhandlingarna kl. 15.00 återupptogs, anmäldes och bordlades Socialförsäkringsutskottets betänkanden

Nr 28 i anledning av propositionen 1973:144 med förslag om slopande av folkpensionsavgiften, m. m. jämte motioner

Nr 38 i anledning av motion angående sjukförsäkringsförmåner till u-landsarbetare

Nr 39 i anledning av motion angående utbetalningen av bostadstillägg

Socialutskottets betänkande

Nr 31 i anledning av propositionen 1973:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde

Civilutskottets betänkanden

Nr 30 i anledning av propositionen 1973:185 med förslag till brandlag m. m., jämte motioner

Nr 31 i anledning av propositionen 1973:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser anslag under inrikesdepartementets handläggning

Nr 32 i anledning av propositionen 1973:170 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser anslag under civildepartementets handläggning

§ 8 Anmäldes och bordlades motionerna

Nr 2185 av herrar *Brundin* och *Nilsson* i Trobro

Nr 2186 av herr *Fågelsbo*

Nr 2187 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*

Nr 2188 av herr *Strömberg*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:207 med förslag om beskattning av interna aktieöverlåtelser och avdrag vid taxeringen för garantiavsättningar.

§ 9 Kammaren ätskildes kl. 15.01.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 144

Måndagen den
3 december 1973
